

האזינה לתורה

פז

דאורייתא

שבועות

בונינא

מאמר ב

איך לתורה אלא מקומה ושעתה

ו), דרך מצות הגבלה ופרישה, ועד לנתינה בעצמה - 'אנכי ה' אלקיך' (סס כ, ב), בידיעה שהכל ענין של זמן עד שבני ישראל יעשו את העגל וירקדו לפניו במחולות, והקב"ה יאמר למשה (סס לז, ז) 'לך רד כי שחת עמך' והלוחות ישתברו, וינטלו כחריהן של ישראל, וכך הנהיג הקב"ה את עולמו כאילו זוהי נתינת הלוחות האחת והיחידה ואין בלתה, וכך נעשה כל מעמד נתינת התורה לבני ישראל בהתלהבות דקדושה הכי גדולה כאילו לא עומד לקרות שום דבר.

לבחון כל דבר על פי מקומו ושעתו הנהגה שמימית זו מלמדת אותנו יסוד גדול ונורא בדרכי העבודה, כיצד צריך האדם לנהוג בדבר שהוא בר חלוף כמו זה, דהנה בעיני בשר ודם היה נראה שכיון שהלוחות הראשונות עומדות להשתבר, אזי אין שום טעם ושום ערך למצות פרישה והגבלה, ולקשור כתרים, כיון שכל אלו הינם בדי חילוף, ואין שום טעם להשקיע בהם מאומה.

אמנם בעיני הקב"ה אין הדבר נכון כלל וכלל, כי צריך לבחון כל דבר ודבר על פי מקומו ועל פי שעתו, ולא לחשב חשבוננו של עולם מה עומד

איתא בגמרא בבא קמא (נד:) 'שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב וכו', הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב אשי חס ושלום, פסקה טובה מישראל.

גלו וידוע לפני שעתידין הלוחות להישבר

נמצא לפי דברי גמרא אלו שכל ההכנות הגדולות שנעשו לפני קבלת התורה, עליית משה רבינו להר וירידתו, דברי הקב"ה לבני ישראל, והשבת תשובתן של בני ישראל לקב"ה, מצות הגבלה, מצות פרישה, הקולות והברקים, רכבות המלאכים שיורדו וקשרו כתרים לכל בני ישראל, הרעשת כל העולם כולו, ירדת השכינה הק' למטה מי טפחים, כל זה נעשה מתוך ידיעה ברורה שהלוחות הללו עתידין להישבר, ויתקיים כעם ישראל מקרא שכתוב (שה"ש א, יג) 'עד המלך במסיכו נרדי נתן ריחור'. ואעפ"כ לא נמנע הקב"ה מלתת את התורה לעם בני ישראל בכל פרטיה ודקדוקיה, החל מהציווי של 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' (ימז' יט).

לקרות לעתיד לבוא, ועל דרך שאמרו חז"ל (ערכין כד.) 'אין להקדש אלא מקומו ושעתו'. ונצרך להתבונן בכל דבר במקומו ובשעתו ולנהוג בו כאילו אין לו עבר ולא יהיה לו עתיד, לפי שכאמור זאת היתה בעצם הנהגת קודשא בריך הוא בעת נתינת התורה, שנהג בלוחות הראשונות כאילו הם הלוחות היחידות, וציווה את בני ישראל על הקדושה ועל הפרשה ועל ההגבלה, וירד יחד עם רבבות מלאכיו, ושלחם לקשור כתרים לעם ישראל, כל זאת משום עיקר גדול זה של 'אין לו להקדש אלא מקומו ושעתו'.

השותה מים לצמא מברך בורא נפשות וחסרונן

על פי יסוד גדול זה נוכל להבין מה דאיתא בתוספתא דמסכת ברכות (ה) (טו) 'מעשה בר' טרפון שהיה מיסב בצלו של שובך במנחה בשבת, הביאו לפניו דלי של צונין, אמר להם לתלמידיו השותה מים לצמא מאי מברך, אמרו לו ילמדנו רבינו, אמר להם בורא נפשות וחסרונן, אמר להם אשאל, אמרו לו ילמדנו רבנו, אמר להם הרי הוא אומר (וישג לו, כה) וישבו לאכול לחם וישאו עיניהם ויראו וגו', והלא אין דרכן של ערביים להיות נושאים אלא עורות וריח רעה ועטרן, אלא שנתנו אותו צדיק בין דברים חבובין, והלא דברים קל וחומר, ומה אם בשעת כעסן של צדיקים מרחמין

עליהם, בשעת הרחמים על אחת כמה וכמה'. ע"כ.

והוא תימה רבתי איזו שייכות וקשר יש בין תחילת דברי רבי טרפון 'שותה מים לצמא מאי מברך', לסוף דבריו אודות יוסף שהורידוהו למצרים בתוך דברים חבובין.

טובת יוסף שלא הרגיש ריח רע, היא כלעג לרש

אמנם ביאור הדברים יתפרש על פי היסוד האמור לעיל, הנה בעיני בשר ודם טובה זו שנחן הקב"ה ליוסף הצדיק שלא ירגיש ארע הריח הרע, נראית ממש כבחינת 'לעג לרש', שהרי אם נתבונן מעט במעמדו ומצבו של יוסף קודם למכירה, נראה שהיה ברום המעלה הכי עליונה ונשגבה, בן זקונים אהוב וחביב לאביו שנפשו קשורה בנפשו כל כך עד שעשה לו כתונת פסים מיוחדת, ולמד עמו בכל יום ויום וגילה לו רזי תורה, ולפתע פתאום התהפך עליו הגלגל, והוא נופל מאיגרא הכי רמא עד לבירא הכי עמיקתא, כשאחיו עצמו ובשרו בוגדים בו, ומוכרים אותו לעבד עולם, שכידוע אין עבד שיוצא ממצרים (מכילתא דרשב"י יט, א), ועתה כשהוא נמצא בשפל המדרגה הזה כדיוטא הכי תחתונה שאין תחתונה למטה ממנה, בא ענין זה 'שלא יריח אותו צדיק ריח שאינו טוב', שלמשך זמן הכי קצר של ירידתו למצרים בהיותו קשור וכבול ברגליו

ובידיו, לא יחוש ריח רע, ואין לך. בחינת לעג לרש כמו זו, שבשעה שהוא נופל בכירא עמיקתא קודם שהוא נחבט בריסוק איברים בתחתית הבור, יש לו מעט ריח טוב.

דעת בעלי בתים מקישה מן הכלל על הפרט

אמנם כאמור זו היא טעות של בשר ודם, של דעת בעלי בתים שדעתם היא הפך מדעת תורה, דעת בעלי בתים זו אינה ברת התבוננות עמוקה לירד לעומקו של כל פרט ופרט לכשעצמו, ועל כן באמת דרך העולם להסתכל על כל דבר בכללותו ולהקיש את הפרט הקטן לכלל הגדול, ועל כן כאשר קורה אירוע או מעשה מסוים שבפני עצמו הוא באמת טוב ומטיב, אם הוא מתרחש בעת מצוקה, דרך בני אדם להתעלם מאותו דבר לגמרי, כך שכל הדבר הטוב ההוא נעלם בתוך העצב הכללי, כי האדם בעת עצבותו אינו מתכוון בקורה סביבו, ולא שת לבו לכך שהוא מהלך בדרך נעימה שיש בה ריח טוב כלבנון, כי כל כולו שקוע בעצבונו הכללי.

אבל התורה מלמדת אותנו להתבונן בכל פרט ופרט לכשעצמו, ועל כן פרט קטן זה של ריח טוב בעת ירידתו של יוסף למצרים, יש לו חשיבות עצומה בעיני התורה, שהלוא אילו היה יוסף הצדיק סוכל בעת דתו למצרים חוץ מסבלו הגדול והנורא גם סבל

נוסף זה של ריח רע מעורות עטרן ונפט, בוודאי ובוודאי שהיה סובל יותר, אשר על כן הריח הטוב שליווה אותו כאותו הזמן ובאותה השעה, היה כהחלט דבר טוב ומיוחד שיש להודות עליו ולשמוח בו.

דעת תורה לראות כל פרט ופרט בפני עצמו

על פי יסוד זה נוכל לחזור לדברי רבי טרפון הראשונים, ולהבין את עומק דבריו ואת שייכות דבריו זה לזה, דהנה כאשר אדם שותה מים בביתו, אין רואה בשתייה זו שום חשיבות או מעלה כל שהיא, שהרי אין זה משקה נדיר יקר ומשובח, או יין ישן ועתיק, אלא אך ורק מים פשוטים חסרי טעם, ואם היה נשאל אדם איזו ברכה יש לברך על שתיית מים, היה משיב שכיון שאין כזה רכותא, אין צורך להודות ולשבח כל כך בברכה חשובה לכשעצמה, ורק בשתיית משקה חשוב ומעורר טעם יש להלל ולשבח בברכה מיוחדת.

אמנם אילו היה האדם מתכוון מעט בכוס מים שבדיו והיה מעלים

עיניו מכל השפע שסביבו, היה מבין את גודל נחיצות המים הפשוטים כמתים נפשות ממש, ורק כיון שרואים את כל השפע הגדול, מאבדים את היחס הנכון והאמיתי על אודות המים, שאותם מים בפני עצמם הם מצילי חיים ומשיבי נפש הטובים ביותר, אלא שעתה הם

מתבטלים על ידי השפע הגדול שמסביבם, והתוה"ק מלמדת אותנו להתבונן במעט המים ולמצוא את ערכם האמיתי בלא לטעות מכל הסובב אותנו, ואת זה לימד רבי טרפון את תלמידיו שיבינו את גודל חשיבות המים הללו, שאם דלי חשיבות הם בעיניהם כעת, עדיין הם זוקקים ברכה מיוחדת לעצמם ברכה בורא נפשות רבות וחסרונו, רבי טרפון שלא הלך שבי אחר כל השפע הגדול הסובב את האדם, בכל סוגי השתיה והרויה העומדים לרשותו, יכל להביט על כוס המים הזו לכשעצמה, ועל כוחה להחיות נפש כל חי, וזהו שאמר להם 'השותה מים לצמאו מברך בורא נפשות וחסרונו'.

שנתנו אותו צדיק בין דברים חבוטין

זהו גם הקשר וההמשך בדברי רבי טרפון, שאחר שסיים לומר את פסק ההלכה אודות ברכת המים, אמר להם דרש זה שנחננו אותו צדיק בין דברים חבוטין, שגם יוסף הצדיק הושכיל לראות את הפרט הטוב הזה של הריח טוב, בתוך הכלל הגדול הרע של עצם מכירתו למצרים, ועל כן על אף שהיה יוסף הצדיק מובל בבזיון ובהשפלה למצרים להיזח שום עבד עולם, בכל זאת שמח על ענין הריח הטוב שהיה עמו באוחה שעה.

ולימוד גדול לימדנו רבי טרפון בדבר זה, שלעולם אין לו לאדם

להביט על שום מאורע מתוך הסתכלות כוללת, אלא צריך להביט על כל דבר ודבר בפני עצמו.

לבם לא נכון עמו, ואעפ"כ ראויים לכתרים

מעתה לפי יסוד גדול זה נוכל להבין את דברי חז"ל שביארו את הפסוק שנאמר בתהלים (עמ, לו-לז) 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזכו לו. ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בכריתו'. ודרשו חז"ל (שמו"ר מ"ג, ט) 'ר"מ אומר היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע, ולבם היה מכוון לעבודת כוכבים, שנאמר ויפתוהו בפיהם'.

והנה מדרש זה צריך באמת עיון גדול, כי אם אמנם זו היתה כוונת עם בני ישראל באוחה השעה, היאך זה מאידך גיסא החשיב הקב"ה כל כך את האמירה הזו של נעשה ונשמע, וכדאיחא בשבת (פ"ה) 'דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, והלא לבם היה מכוון לעבודת כוכבים (וע"ע צימור מה נאמן אמר לעיל שנישט מאמר ב), והיא באמת המיתה רבתי הפלא ופלא.

הללו עובדי ע"ז והללו

אמנם על פי היסוד הנ"ל מבואר שפיר, דהנה עם בני ישראל כשיצאו

והקב"ה היודע צפונות לב כל אדם, ראה שאמירה זו לכשעצמה כבר זוקקת את ירידתו אל הר סיני, ואת כל הקולות והברקים את ה'מכתב מעשה אלקים' ואת כל הנלווה לזה, ואת נתינת הכתרים ע"י הקב"ה, למרות שעל פי הסתכלות אנושית נראה שכוון שהדברים נאמרו מן השפה ולחוץ, אין בני ישראל ראויים לקבל מאומה.

וזוהו הלימוד הגדול עבורנו ממעמד הר סיני, שאסור להבליע את הפרט בתוך הכלל, אלא צריך להשכיל להבין ולייקר כל דבר ודבר קטון וגדול, כל בדל של עשיה, כל תנועה וכל מחשבה הנעשית סביבנו לטוב ולמוטב.

על הכל יבוא אלקים חשבון אפילו על פרט קטן

למוטב כיצד, כאשר בחור או אכרך זוכה ליום טובה' בו למד כדבעי למיהוי, הנה פעמים שהוא מתעלם מפרט הנראה קטן בעיניו, כגון שלא להתפלל בכוונה כדבעי, או להסתכל במקום שאינו צריך, או לפגוע בחברו במילת גנאי, ואינו רואה כלל חובה לעצמו, כיון שהוא מרגיש שבכללות היה היום הזה יום טוב עבורו, ועל כן אין לכו נוקפו, אבל באמת עליו לדעת שאין זה נכון, כי על הכל יבוא אלקים בחשבון על כל דבר ועל כל נעלם, קטן כגדול.

ממצרים, היו בדרגא של גוי מקרב גוי, וכדאייתא (וזה"ק ח"ב קע): שאמרו המלאכים לפני הקב"ה 'הללו עובדי ע"ז והללו'. כי עם ישראל היה דבוק בתוך טומאת ארץ מצרים, וכדאייתא בכתבי האריז"ל (סידור האר"י פסקא מ"א ז' ס"אנו אולנים) שאילו היו נשאים במצרים ולו רגע אחד נוסף, שוב לא היו יכולים לצאת משם. והקב"ה כוחן לבות וכליות ראה את כל העם הזה כשהוא עומד תחת ההר, ובאשר הם שם, הם דורשים ומבקשים את ה', ולא רק זאת, אלא כאיש אחד אומרים 'נעשה ונשמע', אזי אע"פ שהראיה הכוללת רואה גם את כוונת לבם הנסתרת שהיא לעכו"ם, ושרק בפיהם הם נכונים עמו אבל בלבם הם מכזבים לו, הנה אצל הקב"ה האמירה הזו לכשעצמה היה בה ערך עצום, כי הקב"ה ידע את מכאוביו של העם הזה, שהיה שקוע עד לפני זמן מה כמ"ט שערי טומאה, וידע שלפני יציאתם ממצרים לא היו אומרים נעשה ונשמע אפילו כלפי חוץ, כי אז היו עובדים עכו"ם בפיהם ובלבבם, ועתה הגיעו בני ישראל לידי דרגא זו, שהם צועקים כאיש אחד 'נעשה ונשמע', בו בזמן שיכלו לומר כשאר האומות לא נשמע ולא נעשה, ואף שאמנם בלבם השתוו לשאר האומות, אך עדיין יש חילוק גדול עצום ונורא בין ישראל לעמים, כי לשאר האומות לא היה אפילו רצון לשקר עבור התורה, ובני ישראל רצו לכל הפחות לשקר על מנת לקבל את התורה.

חשיבות הפרט הטוב הקטון

כך הם הדברים כלפי ענינים שבין אדם למקום, וכך הם הדברים בענינים שבין אדם למשפחתו בניו ותלמידיו, שכשיש תלמיד הגון שלומד ומתפלל כדבעי, דרך העולם היא להעלים עין מאי אילו דברים שהוא עושה שלא כהוגן, ולהפך, כאשר יש תלמיד שאינו הגון, הנה אף אם יעשה איזה מעייה טוב, לא ינכר המעשה ההוא כלל לעיני המשגיחים וההורים, ובאמת ההסתכלות הנכונה היא לראות כל פרט ופרט לכשעצמו, ולא להקישו לכלל כולו, ואם בחור הגון עושה מעשה שאינו הגון, צריך לבוא עמו חשבון על כך.

ולהפך כשבחור שאינו הגון עושה מעשה הגון, יש לשבחיו על כך, וככל שנדע לייקר כל התקדמות לטוב ולו התקדמות קטנה ביותר, כך נגרום להתקדמות נוספת, שיאין להקדש אלא מקומו ושעתו, והאדם צריך לעבוד את בוראו בלא הבט על כל הסובב, ובלא הבט על מה שקדם לו, או על מה שיהיה אח"כ, כי מקומו ושעתו הם הם שקובעים, ואי"ה כאשר נשכיל לילך בדרך התורה, נזכה לילך בדרך טובים וישרים, ולהגות בעמקי סודותיה מתוך קדושה וטהרת הלב, אכי"ר.

ולטוב כיצד, הרי שעבר על האדם רוב רובו של היום שלא הספיק ללמוד בו כראוי, וכבר לא נותר לו כי אם מעט מזעיר מזמן הסדר, והוא עלול לטעות ולחשוב, מה לי ללמוד כמה דקות בודדות, הרי בכללות כל היום כולו הלך לאבדון, ועל כן אין שום חשיבות באי אילו דקות של לימוד, אולם אדם זה צריך לחזק את עצמו ולידע שבאמת כל רגע ורגע הוא עולם מלא, ואף אם כל הסדר לא למד, הנה לכל הפחות ישב וילמד אי אילו דקות שניתותרו, וכך הם הדברים גם כלפי עבודת התפילה שאם לא כיוון האדם כראוי בתפילתו והתעורר רק בתיבות האחרונות, לא יתייאש ויגמור את תפילתו, אלא יתבונן במקומו בתפילתו ויכוון לכל הפחות מעתה ואילך.

וכן הוא במלחמת האדם עם יצרו, שפעמים שהאדם נוחל כשלון אחר כשלון במלחמה זו, והוא כבר חושב להתייאש ולהרפות ידיו בחושבו מה יתן לי ומה יוסיף לי אם אנצחנו פעם אחת ולא אישמע לו, כשאני יודע שלאחר מכן אשוב ליפול ברשתו, ומה ערך יש לנצחון קטון, כי אין הדברים נכונים כלל וכלל, וכל נצחון לכשעצמו חשוב ויקר עד למאוד מאוד.

